

Transzparencia, tektonika
és kitöltő anyag

NÉPI-URBÁNUS DEKONSTRUKCIÓ

Kisdörgicse, PortusHome vendégház

A népi-urbánus ellentét korszakokon átívelő feszültségterének feloldására számos kísérlet született már a másik modern, a kritikai regionalizmus vagy a posztorganikus építészet alternatív irányzatainak jegyében. Első ránézésre ehhez, a vernakuláris és modern formálás közt lágyan egyensúlyozó tendenciához sorolhatnánk a Kisdörgicse határában frissen elkészült PortusHome vendégház nádtetős karakterét is. Ám a hazai és nemzetközi elismerésekben is részesült épületet elemezve a Balatonfelvidék kortárs építészetében kétségkívül szokatlan tervezésmódszertani stratégiára ismerhetünk rá, amelynek elemzése a vidéki környezethez való alkalmazkodás kérdéséhez is tanulságokkal szolgál.

A tájegységi építészet és a modernitás problémája közismert motívum a két világháború közötti modernitás történetében és a magyar építészetben egyaránt. [1] Bár a vita elsősorban nem a Balaton-parti üdülőterületeken

zajlott, már akkor felmerült a nyaralás modern életformája és a helyi, vernakuláris építészet térformái közötti ellentmondás. A turizmus kezdetétől fogva erősen elődött a folklór és így a vidéki építőkéltúra formavilága után, amit a modernizáció jegyében megszülető turisztikai létesítmények és nyaralóépületek is hamar átvettek. A nagyvárosi életformából kiszakadó ember ambivalens vágyakozásában egyszerre volt jelen a természetközeli, vidéki létformákhoz való visszatérés és a modern életszínvonal komfortjában megélhető rekreáció vonzása.

Ez az ellentmondás a rekreációs célú építkezések formavilágában is megjelent, éles vitákat generálva a modern felfogást és a tájegységi építészetet pártoló építészek között. A Balatonfelvidék népi építésze karakteres környezetet ad az új építész nyaralóknak. Nem könnyű alkalmazkodni a vastag kőfalazatú, apró nyílásokkal tagolt nádtetős utcaképhez, miközben az urbánus világ-

ból érkező nyaralók növekvő életszínvonalára, komfortigénye az érdeklődéssel csodált népi szükségyszerűség és egyszerűség ideájától egyre inkább eltávolodott. A kortárs építészet válaszai, formai stratégiái is meglehetősen ambivalens képet mutatnak. Egyszerre vannak jelen az absztrakt és a népi formakincseket túlhabzó módon másoló megoldások.

Az egyre zavarosabb képet mutató üdülőtáj településképi, arculati szabályozására több kísérlet született a közelmúltban. [2] Ezek az épületformát kívülről, a településképi alkalmazkodás felől közelítették meg, azonban megválaszolatlan maradt a belső téralakítás, elsősorban a modern életvitelnek megfelelő áramló terek és a transzparens térelhatárolások kihívásai. Ezekre az igé-

me, és egy kvázi népi építészeti stílus kialakítása mellett érvelt, ez azonban nem kötődött szervesen a Balaton-felvidéki hagyományokhoz, inkább egy átfogó nemzeti építészet eszméje jegyében fogant. A két világháború közötti időszakban egyre szélesebb néptömegek építkeztek a tóparton, és a nyaralóépítészetnek eltérő felfogásai jelentek meg egymás mellett. Egyszerre voltak jelen a kvázi historizáló, a modern és a népi formajegyeket több-kevesebb sikerrel másoló nyaralóházak. A stíluspluralizmus problémáját fokozta, hogy a gazdasági válság sújtotta elszegényedett középréteg csak szűkös anyagi lehetőségekkel építkezett, és a helyi kőművesekkel és iparosokkal terveztetett. A nyaraló új felfogásához pedig nem álltak rendelkezésre megfelelő minták és elő-

Építész:
Kovács D.
Barna

nyekre a népi építészet nem szolgálhatott könnyedén átvehető vagy átértelmezhető előképekkel, legalábbis a háromosztatú, kőfalazatú lakóház-építészet nem. Kovács D. Barna a PortusHome tervezésekor épp ezért nem a parasztházak romantikáját kívánta high-tech komforttal kombinálni, így a vidéki építészet más archetípusaihoz nyúlt vissza.

Vita a Balaton-parton

A nyaralóépítészet viszonya a tájegységi hagyományokhoz már a tóparti építkezések kezdetétől vitatott volt az építészek körében. Toroczkaí Wigand Ede *Hogyan építsünk a Balaton-partján?* című pamfletje 1921-ben jelent

képek, amelyeket az építészeti tervezés szempontjából képzetlen kivitelezők követhettek volna.

Az egyre zavarosabb összkép a tóparton nyaraló fiatal építészek, Kotsis Iván, Kiss Tibor, Weichinger Károly és társaik érdeklődését is felkeltette, és hamar önkéntes megoldás keresésébe fogtak. [3] A Balatoni Intéző Bizottság (BIB) támogatásával tervpályázatokat szerveztek, mintaterveket és tematikus írásokat publikáltak, az utóbbi megépült villák tükrében hatékonyan alakítva a közzéadást. A BIB-ben is pozícióval bíró Kotsis Iván felfogásában a modern nyaraló egyszerű, könnyed épület, amely nem a népi építészeti formákat követi. A szezonális életvitelnek megfelelő, alacsony tetőhajlású, verandás

A megnyitott homlokozati felület intenzív kertkapcsolatot eredményez

Áramló belső terek

épülettípusa inkább az olasz építészet hatását mutatja, amelyet visszaemlékezésében is elismer. A harmincas évek második felében felerősödött a tájegységi építészet propagálása. A Magyar Ház Barátai csoport Tóth Kálmán vezetésével egyik első népi építészeti gyűjtését a Balaton-felvidéken végezte, és Kotsis Ivánnal szembehelyezkedve követelte a tájegységi formák beemelését a nyaralóépítészetbe. A kérdés megvitatására Kotsis a BIB-bel közösen esszépályázatot írt ki, a háborús évek azonban elsodorták a probléma érdemi megvitatásának lehetőségét.

A hatvanas-hetvenes években újabb lendületet vett a nyaralóépítés, az 1957-ben beinduló Balaton-fejlesztés keretében pedig ismét napirendre került a népi építé-

szethez való viszony. Polónyi Károly és Farkas Tibor, akik Kotsis Iván egyetemi tanítványai is voltak, professzoruk nyaralóépítészeti irányelveire hivatkoztak, azaz a népi építészeti megoldásokat szerintük sem szabad másolni, de szerintük a vernakuláris épületek egyszerűségének, tisztaságának a modern formálásban is szükségszerűen jelen kell lenni. [4] Ezt az absztrakt kapcsolatot az északi parton, a népi emlékekkel szorosabb közelségben megépült épületek már kevésbé szigorúan értelmezték. A Tóth Kálmán tanítványaként alkotó Callmeyer Ferenc badacsonyi középületeinél plasztikus formálással vegyíti a népi és modern elemeket, de a nyaralóépítészet terén is megjelentek az archetipikus szerkezetek, anyagok és formák inspirációjából építkező megoldások. [5] Gulyás Zoltán, Preisich Gábor és Szrogh György nyaralói tudatosan vedlik le az absztrakt modern formákat, és keresik a nomád, természetközeli intimitást. [6][7] Ezek az egyszerű épületek azonban a komfort összetett térigényét is feladták, és ezzel nem adhattak követhető mintákat a mai magasabb komfortigényű népi mimikrit kereső villák számára.

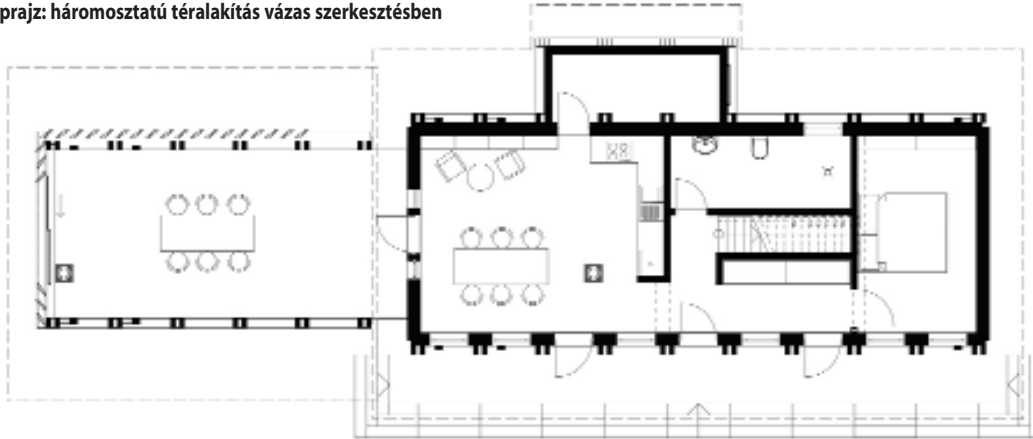
Építő kritika

A modernitás és vernakularitás ellentmondásának feloldásához a PortusHome tervezésekor a dekonstruktív tervezésmódszertan adott segítséget Kovács D. Barna számára. A Balaton-felvidéki vaskos parasztház típus helyett a vázas szerkezetű pajta jelentette a kiindulást, amely a tervező szerint Marc-Antoine Laugier kunyhóábrázolásához hasonlatos. Ezzel a pajtaforma rendeltetését dekonstruálva, a szerkesztésmódot a vázas archetípusig visszafejtve találta meg formálásának genetikáját, amiből aztán egy lakóház áramló külső-belső térszerkezetét bonthatta ki. A párba állított pillérek 1,4 méter tengelytávolságra helyezkednek el, köztük a kert felé folyamatos nyílászárósor teszi transzparenssé a homlokzatot. Az épületfa vázszerkezete önmagában is állékony, a „kitöltő fal” a szerkezet mögé került. Ezzel lényegében kifordítja a népi architektúrát, és a nyílásarányok átfordításával új konstrukcióként értelmezi újra a hagyományos elemeket.

Kovács D. Barna más munkáiban is felfedezhető a dekonstruktív formálás. Hallgatóként és oktatóként egyaránt kötődik Kapy Jenő műhelyéhez az Ybl főiskolai kárán, külföldi tanulóéveit pedig Greg Lynn, majd Zaha Hadid stúdiójában töltötte a bécsi Universitát für angewandte Kunst egyetemen. Bár a műhelyek szellemiségére visszavezethető Kovács D. Barna tervezési módszertana, a gondolkodás autonóm jellege elvitathatatlan az építésztől. A sokszor nihilista jelzővel illetett, mindent megkérdőjelező, szétbontó kritikai dekonstruktivizmust sikerült megszélesítenie és a problémát analizáló, ele-

mekre bontó processzust pozitív, konstruktív szemlélettel átfordítania. Ezzel ellentmondásoktól mentes, önálló szerkesztésmód születhetett meg, amely az építészet archetipusaiig visszabontva gondolja újra a népi környezetnek alkalmazkodó modern funkciót.

Alaprajz: háromszatú téralakítás vázas szerkesztésben

A lokális formálásra más nemzetközi tendenciák is háttérrel lehettek. Az épület áramló terei és tektonikus vázszerkezete a japán hagyományos építészet szerkesztésmódját is megidézi. [8] A magyar és japán vernakuláris építészet közti vélt vagy valós párhuzamokat előszeretettel emlegetik, elsősorban talán az átmeneti

terek hasonlósága kialakításából adódóan. A dörgicsei ház külső-belső áramló térstruktúrája, a fa vázszerkezet és a vékony lemezzel tömörödő nádfedél a japán konstrukciókkal jól párhuzamba állítható képet mutat. Hasonló ritmizáltságot fedezhetünk fel U. Nagy Gábor kétvölgyi

házánál is az Őrségben. [9] A vázas, fachwerkes, téglaköltéses épület tömegformájában az Őrség népi építészetéből építkezik, a homlokzatalakításnál azonban már kitágítja az értelmezési keretet. Az okok U. Nagy esetében egyszerre vezetnek vissza a bontott anyagok gazdaságos újrahasznosításához és a modern térformálás, homlokzati nyílásarányok új koncepcionális, a népi építészet formai hagyományaitól elszakadó értelmezéséhez. Mindez nem feltételezi a tervezők tudatos távol-keleti inspirációs szándékát, a formálás hasonló rétegei sokkal inkább az építészet geneziséhez való visszatérés, majd az újraépítés karakteres alapállásából fakadhatnak.

A hazai elismerések, a 2018-as év háza és az Év balatoni háza díj után az 'haut couture' építészet nemzetközi kifutóján is megjelent az épület. Az ArchDaily online felület Building of the Year előszelekciója során kiválasztották és a szavazásra jelölték a kisdörgicse határában szinte észrevétlenül meghúzódo házat. Az online térben egyre nehezebb értelmezni egy-egy épület lokális meghatározottságát, a mindennapok építészetének homogén megoldásai elkenik a helyi karaktereket. Szerkesztési logikájával a kisdörgicsei ház unikális jelenség ebben a kontextusban is.

Wettstein Domonkos

A pajtaforma veranda

[1] Ferkai, András: *Úr vagy megélt tér A nemzeti problematikája a két világháború között*, Terc Szakkönyvkiadó, Budapest 2003, pp 9–23.

Baranyai, Katalin: „Teremthet-e közösséget és stílust az építész? Viték a nemzeti jellegről és a népi építészeletről a két háború között”, *Zempléni Múza*, Vol 12, No 1 (2012), pp 37–44.

[2] Krizsán, András: *Balaton-felvidéki építészeti útmutató*, Nemzeti Agrár-szaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2016.

[3] Wettstein, Domonkos: „Regionális törekvések a Balaton-parti üdülőterületek építéstörténetében a két világháború között”, *Építés – Építészettudomány*, Vol 45, No 1–2 (2017), pp 139–171.

[4] Wettstein, Domonkos: „A 'nagy számok' apró építészele A magánépítkezések problémái a hatvanas évek Balaton-partján”, *Comitatus Önkormányzati Szemle*, Vol 28, No 226 (2018), pp 37–46.

[5] Rojkó, Ervin – Callmeyer, Ferenc: *Hétféle házak-nyaralók*, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1972.

[6] Lelkes, László – Szrogh, György: „Nyaralóház, Szigliget”, *Magyar Építőművészet*, Vol 25, No 2 (1976), pp 30–33.

[7] Árvai, András – Molnár, Szabolcs: „Preisich Gábor nyaralója”, hozzáférhető:

<http://www.6b.hu/Preisich_Gabor_nyaraloja> [utolsó belépés: 2019-03-01].

[8] Debreczeni, András: „Kortárs japán átmeneti terek a tradicionális japán építészet tükrében”, *Építészfórum*, 2014-12-02, hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/kortars-japan-atmeneti-terek-a-traditionalis-japan-epiteszet-tukreben>> [utolsó belépés: 2019-03-22].

[9] Árvai, András: „Határvidéken”, *Prae*, 2009-10-02, hozzáférhető:

<<https://www.prae.hu/index.php?route=article/article&aid=2291>> [utolsó belépés: 2019-03-22].

Építész: Kovács D. Barna

Építtető: Antal Csaba

Statika: Styaszny Sándor, Alibán Dénes

Gépészet: Porosz Géza

Kivitelező: Reedzone Kft.

Fotó: Bata Tamás

A b s t r a c t s

SUGÁR, Péter: THE POETICS OF PRACTICE**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 14-21, DOI: 10.33268/Met.2019.2.1

JAZZ LOFT AQUINCUM APARTMENTS, ÓBUDA, HUNGARY

ARCHITECTS – GÁBOR TURÁNYI and BENCE TURÁNYI

Covering a period of almost thirteen years involvement with this project father and son architects have worked to find a fitting harmony between the old and new. Taking a long abandoned redbrick industrial building and completing the theme of brick construction to the exterior whilst inserting a contemporary reinforced concrete interior enforces these ideas. The metal cladding used on the exterior to roofs and balconies helps to offset the brickwork and confirm the design philosophy of this architectural practice.

AMICHAY, Eva: PAWSON IN JAFFA**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 22-25, DOI: 10.33268/Met.2019.2.2

THE JAFFA HOTEL AND RESIDENCES, TEL-AVIV, ISRAEL

ARCHITECT – JOHN PAWSON

In Tel-Aviv, The City That Never Sleeps, how does one create a place to relax in relative calm? A former convent and hospital has been refurbished, including careful restoration of archaeological structures to create a new spatial character via the combined use of historical and contemporary furnishing and installations.

WARE-NAGY, Orsolya: CAREFUL EXTRAVAGANCE**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 26-29, DOI: 10.33268/Met.2019.2.3

ONE ROOM HOTEL, ANTWERP, BELGIUM

ARCHITECTS – DRIESEN, VERSCHUEREN and DEBAETS (DMVA)

It would have been reasonable to take this tiny house, dating back to the 17th century, and simply restore it as a conventional dwelling, instead the client opted to explore new concepts in tourist accommodation. Taking all parts of the structure, both new and old, then painting them white (excluding the floors and entrance door) creates a clean aesthetic suited to short term rentals. This project offers a temporary place of stay to people who wish they had done a similar project but never got around to it.

SEBES, Péter: THE AESTHETICS OF CENSORSHIP**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 30-33, DOI: 10.33268/Met.2019.2.4

HABITAT OF ORPHAN GIRLS, KHANSAR, IRAN

ARCHITECTS – ZAV ARCHITECTS

There is thought to be 140 million orphans world wide, these citizens have a right to a home and personal identity. This project in Khansar does just that by providing shelter and a true sense of „persian” cultural status. Respecting Iranian traditional laws this building has balconies covered in hijab-like textile awnings which provide the occupants with a sense of privacy and cultural inclusion. Otherwise this project does not attempt any form of grand architectural statement being constructed from locally sourced materials, following in the tradition of an atrium house with a water feature in the garden.

WETTSTEIN, Domonkos: FOLK-URBAN DECONSTRUCTION**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 34-37, DOI: 10.33268/Met.2019.2.5

PORTUSHOME GUEST HOUSE, KISDÖRGICSE, HUNGARY

ARCHITECT – BARNA KOVÁCS D.

Should Folklore dictate how an architect designs a building or not? Maybe it is time to deconstruct the idea that traditional techniques can only apply to certain building types or locations. This guest house combines contemporary ideas of comfort and spatial arrangement with traditional, regional, construction skills. The resulting building establishes a new, yet, recognisable typology without falling victim to sentimentality.

WESSELÉNYI-Garay, Andor: EMBROIDERED ARCHITECTURE**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 38-43, DOI: 10.33268/Met.2019.2.6

FAMILY HOME, NAGYKOVÁCSI, HUNGARY

ARCHITECT – SZABOLCS DIENES DLA

Modernism questioned the idea of architectural decoration by drawing comparisons to embroidered cushions. Now we live in an age where decoration, although not obviously functional, can be viewed as architectural. This new form of architectural embroidery or embellishment brings with it another sense of worth that reinforces ideas of architectural wealth through visual creativity. Patterned brickwork, stone walls and decorative finishes to metal sheet and concrete all work together to create an architectural entity.

WETTSTEIN, Domonkos: BALATON VILLA**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 44-47, DOI: 10.33268/Met.2019.2.7

VILLA AT LAKE BALATON, SIÓFOK, HUNGARY

ARCHITECT – MIHÁLY CSIKÓS

Traditionally homes found on the bank of Lake Balaton served as summer season only holiday destinations. Now, due to changes in transportation, work-life variations this location is now being sought for all year round living. The question being how to establish a home which serves equally well throughout the year, a more urban typology or a Mediterranean feel?

TARI, Gábor: CAPTIVATED BY WHITE**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 48-51, DOI: 10.33268/Met.2019.2.8

COLOUR AND ARCHITECTURE AN INTERNATIONAL COMPARISON

ARTICLE BY – Dr. GÁBOR TARI

The question of why so many buildings are finished in white render has been investigated by Dr Tari in order to assess why colour schemes in architecture seem to be limited. Naturally this research touches on the united subjects of form, colour and texture linked to social factors of wealth and building use types. Sadly the result of his work demonstrates that, although seemingly natural materials (brick, stone, wood) are thought of as being valid for construction, plaster renders usually end up being white or beige due to a lack of colour identity being recognised at an urban planning level. Meanwhile, once colours are used a sense of visual wealth is attained, although pastel tones are preferred.

MEDGYASSZAY, Péter: A „SUSTAINABLE HOUSE”**Citation:** *Metszet*, Vol 10, No 2 (2019), pp 52-55, DOI: 10.33268/Met.2019.2.8

REFURBISHMENT OF A LISTED DWELLING HOUSE

ARCHITECT – PÉTER MEDGYASSZAY

Ten years after the complete restoration of a listed dwelling house architect Péter Medgyasszay assess progress in terms of construction technology and environmental impact. Amongst his conclusions issues of problems regarding securing thermal insulation, waterproofing and thermal performance have been examined. From an energy point of view this project has been successful despite some technical problems. Current technologies, not available ten years ago, would also benefit this project type.